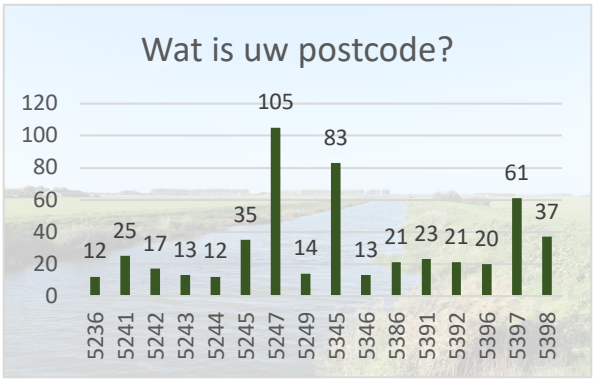
Resultaten online consultatie

Ontwerpend Onderzoek Duurzame Polder

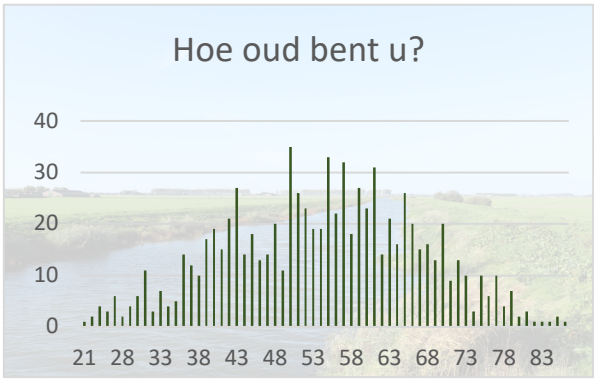
Van 30 mei tot en met 11 juni 2023 lanceerde de Duurzame Polder voor het eerst een online consultatie. In een digitale omgeving werden belanghebbenden geïnformeerd over de nieuwste resultaten van het ontwerpend onderzoek en kreeg iedereen de kans om daarop te reageren. Met succes, meer dan 1150 inwoners van gemeenten Oss en Den Bosch namen de tijd om door de consultatie te lopen en hun reacties achter te laten. In voorliggend rapport kunt u de resultaten teruglezen. Nog voor de zomer komen we met een tweede rapport waarin u kan lezen wat we met deze resultaten gedaan hebben in de uiteindelijke uitwerking van de varianten en deelgebieden.

Demografische gegevens van de respondenten

Maar liefst **1156 personen** namen de tijd om door de online consultatie te lopen. **Ongeveer 41% van die personen komen uit Oss, 54% uit 's-Hertogenbosch en 5% uit andere gemeenten.** Vanuit de postcodes zien we dat de **meeste personen uit Rosmalen** (postcode 5247) komen, gevolgd door inwoners van het centrum van Oss, Ussen en Buitengebied Noord (postcode 5345) en Lith (postcode 5397). Figuur 1 geeft een overzicht van de meest ingevulde postcodes.

Figuur 1. Postcode

Figuur 2. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 63 jaar. We zien een mooie verdeling tussen jong en oud, zie figuur 2. Bovendien blijkt dat **46% van de respondenten nooit eerder een bijeenkomst van de Duurzame Polder heeft bijgewoond**. Met deze inzichten bevestigt de inzet van de online consultatie dat er **een bredere doelgroep, met name jongere personen, bereikt wordt** dan met een fysieke bewonersbijeenkomst. Bij fysieke bewonersbijeenkomsten ligt de gemiddelde leeftijd hoger en bereiken we over het algemeen minder personen. Uiteraard blijft de Duurzame Polder ook in de toekomst inzetten op een combinatie tussen on- en offline inspraak.

In onderstaande rapportage gaan we in op de feedback opgehaald over twee onderwerpen: de varianten en de deelgebieden. Ten eerste bespreken we **de varianten met zones voor windturbines die we deze zomer gaan onderzoeken in een milieueffectenrapport (MER)**. Ten tweede hebben we ideeën opgehaald over de **kansen voor de deelgebieden** op vlak van landbouw, water, natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie en beleving. In een volgend rapport (verwacht voor het zomerreces 2023) leest u wat we met deze feedback gedaan hebben in de uitwerking van de varianten en deelgebieden.

1. Varianten om te onderzoeken in de MER

Om de effecten van windturbines in de Duurzame Polder te onderzoeken en te vergelijken, hebben we **varianten** gemaakt met verschillende **zones** waar windturbines kunnen staan. Deze varianten worden deze zomer onderzocht in de MER. **Uit dit onderzoek leren we waar windturbines meer of minder impact hebben**, bijvoorbeeld op het gebied van geluid of op weidevogels. In de online consultatie hebben we de varianten gepresenteerd en in enkele stellingen gepeild naar de mening van omwonenden.

Feedback op variant 1: basis

De eerste variant houdt rekening met de politieke keuze om minstens **1 km afstand te houden tot de bestaande bebouwde kom in de gemeente 's-Hertogenbosch** en minstens **2 km afstand te houden van de bestaande bebouwde kom in de gemeente Oss**. Het is duidelijk dat de respondenten het belangrijk vinden om de afstand tot de kernen te behouden.

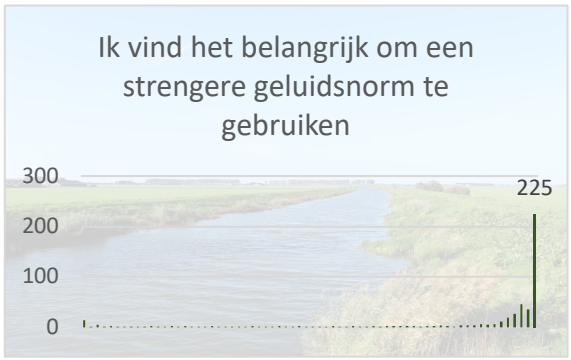

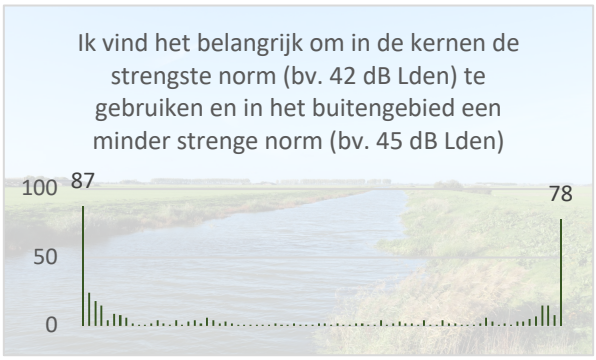
[links: helemaal oneens – rechts: helemaal eens]

In de toelichtende antwoorden lezen we voornamelijk terug dat mensen niet begrijpen **waarom er verschillende afstandsnormen worden gehanteerd** in gemeente Oss en gemeente 's-Hertogenbosch. Ze willen dat we gelijke normen hanteren, en liefst overal 2 km of meer. Overigens wordt het belang van de afstandsnormen vooral gezien **als bescherming tegen mogelijke overlast**, zoals laag frequent geluid, slagschaduw of eventuele gezondheidsriscio's.

Feedback op variant 2: een strengere geluidsnorm

De tweede variant houdt rekening met **een strengere geluidsnorm dan de voormalige geluidsnorm van 47 dB Lden**. Voor **woningen in de kernen** wordt uitgegaan van een afstand die hoort bij **42 dB Lden**. Voor **woningen in het buitengebied** wordt een afstand aangehouden die past bij een geluidsnorm van **45 dB Lden (met mitigatie)**. Mensen geven aan dat ze het belangrijk vinden om deze strengere normen te hanteren. Maar zijn gelijk verdeeld als we vragen om de strengste norm te hanteren in de kernen en de minder strenge norm in het buitengebied.

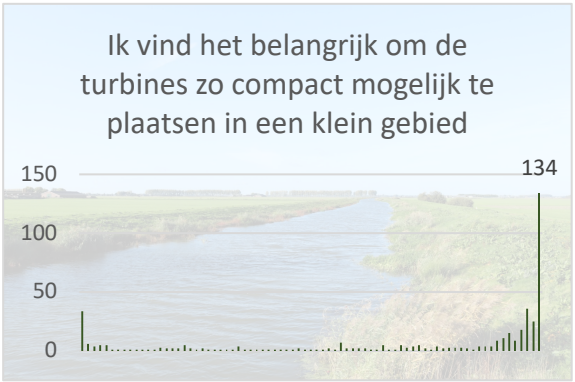

[links: helemaal oneens – rechts: helemaal eens]

In de toelichtende antwoorden geven mensen vooral aan dat ze het belangrijk vinden dat de **nationale geluidsnormen** gehanteerd worden. Er zijn bovendien veel mensen die aangeven overal dezelfde strenge norm te willen hanteren, **zonder onderscheid tussen kernen en buitengebied**. En sommigen twijfelen of 42 dB Lden voldoende bescherming biedt tegen overlast.

Mensen benadrukken bij deze variant dat **de afstand tot de kernen in Oss 2 km moet blijven**. Tot slot is niet voor iedereen duidelijk wat er precies bedoeld wordt met kernen en buitengebied.

Feedback op variant 3: landschappelijke grenzen

Een derde variant onderzoekt wat de effecten zijn als je **de turbines op een zo klein mogelijk gebied** plaatst. De plaatsingszone wordt **begrensd door landschappelijke structuren** die door bewoners in en rondom de polder als duidelijke lijnen in het landschap worden ervaren. Mensen vinden het belangrijk dat de turbines op een zo klein mogelijk gebied worden geplaatst. Over de stelling of de turbines in een lijn geplaatst moeten worden, zien we zowel stemmen voor als tegen.

[links: helemaal oneens – rechts: helemaal eens]

In de toelichtende antwoorden wordt de tweede stelling verder verduidelijkt. Mensen vinden het plaatsen van de **turbines in lijnen interessant als dit gunstiger zou uitkomen** voor de weidevogels, of als dit de overlast van de turbines zou beperken (geluid en zicht). Er wordt ook meermaals geantwoord dat een compactere plaatsing wenselijker is dan de turbines plaatsen in een lijn.

Feedback op variant 4: ontzien van natuurgebieden

De vierde variant onderzoekt of het vanuit milieuoogpunt zinvol is om natuurgebieden te ontzien. **Mensen vinden het belangrijk om natuurgebieden en beschermde soorten te ontzien.**

[links: helemaal oneens – rechts: helemaal eens]

In de toelichtende antwoorden lezen we dat mensen het **behoud van het natuurgebied** belangrijk vinden. Ze geven verschillende ideeën om de combinatie van het plaatsen van de turbines en behoud of verplaatsing van de natuurgebieden te combineren. Er zijn ook suggesties om **met de opbrengst van de windturbines natuurversterkende maatregelen te nemen**. Mensen vinden het bovendien belangrijker zelf geen overlast te hebben, dan maatregelen te nemen voor natuur en dier.

Feedback op de restruimte

Het zoekgebied dat nog niet in de andere varianten is onderzocht, wordt in deze variant onderzocht, zodat we de effecten op alle wettelijk beschikbare plekken in de polder in beeld hebben. Daarmee kunnen we na de zomer onderbouwen waarom iets wel of juist geen goede optie is.

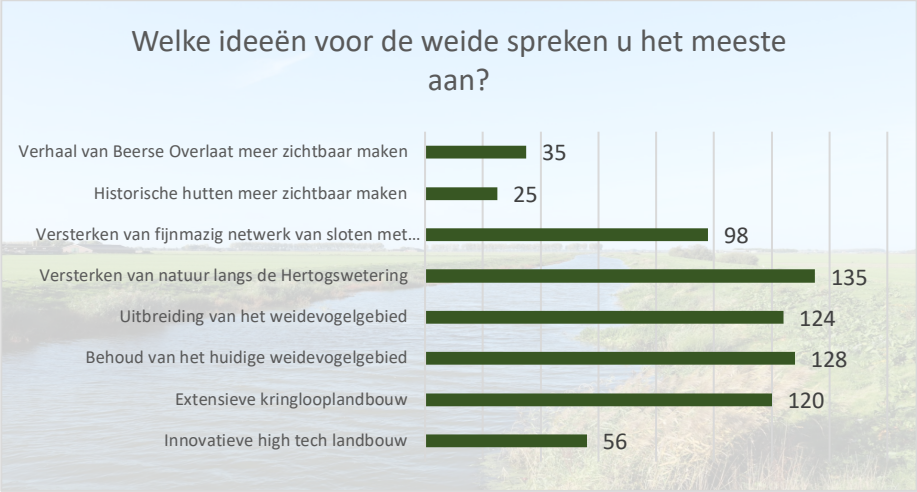
In de toelichtende antwoorden worden veel vragen gesteld over **molenaarswoningen**. Een ‘molenaarswoning’ is een ‘woning in de sfeer van de inrichting’ waarvoor de wettelijke normen niet meer gelden. Net zoals er voor de agrariër geen specifieke beschermingsnormen gelden voor geluid of geur van zijn eigen agrarische activiteiten, geldt dat ook voor de effecten van een windturbine voor nabijgelegen woningen van ‘molenaars’. Om dit juridisch te kunnen doen, moet er sprake zijn van een binding met het windpark.

2. Deelgebieden

In de Duurzame Polder wordt in de toekomst windenergie opgewekt, maar er wordt ook naar andere opgaven gekeken. Denk bijvoorbeeld aan het verbeteren van de waterkwaliteit, kansen voor landbouw, het versterken van de biodiversiteit of het verbeteren van de recreatieve mogelijkheden. Daarvoor verdelen we de polder in **vijf deelgebieden, die elk hun eigen accent blijken de hebben.**

Feedback op deelgebied 1: de weide

Het **versterken van de natuur langs de Hertogswetering** is het vaakst benoemd als goed idee voor deelgebied de weide. Daarnaast springen zowel **behoud als uitbreiding van het weidevogelgebied** eruit. Maar ook **extensieve kringlooplandbouw** en **het versterken van het netwerk van sloten met natuurvriendelijke oevers** worden gewaardeerd. De ideeën ter versterking van de cultuurhistorische waarden in de weide, zoals het zichtbaar maken van het verhaal van de Beerse Overlaat en de historische hutten in het gebied zijn minder vaak aangeduid.

Ter aanvulling geeft de omgeving aan dat het voorgestelde **fijnmazige natuurnetwerk** niet te fijnmazig moet zijn. Het moet een robuuste maat en kwaliteit hebben. De structuur moet bestaande (en eventuele nieuwe) natuur verbinden. Beheer is daarbij een belangrijk aandachtspunt voor succes. Het zou helpen het beheer te zien als **'ecosysteemdienst'**, zodat boeren of andere grondeigenaren die er zorg voor dragen er een vergoeding voor ontvangen. Enkele mensen pleiten voor meer **versterking van landschap en biodiversiteit**, zoals heggen en struweel, met name voor insecten en kleine dieren.

Andere toegevoegde ideeën gaan vooral over **kansen op vlak van recreatie**. Veel mensen noemen dat het nu behoorlijk saai is voor fietsers en wandelaars. Er wordt de suggestie gedaan om een (onverhard) wandelpad te maken over de dam tussen de Hertogswetering en de Roode Wetering. Wellicht zou de ooit opgeblazen brug over de Hertogswetering hersteld kunnen worden, om een nieuwe wandel- of fietsroute tussen Lith en Geffen te maken. De huidige noord-zuid fietsroutes worden eveneens als saai ervaren. Er worden enkele suggesties gedaan om (kleinschalige) waterrecreatie mogelijk te maken, door bijvoorbeeld kanosteigers aan te leggen. Anderen geven juist mee om in dit deelgebied niet op recreatie te focussen. Het gebied onder windturbines is minder

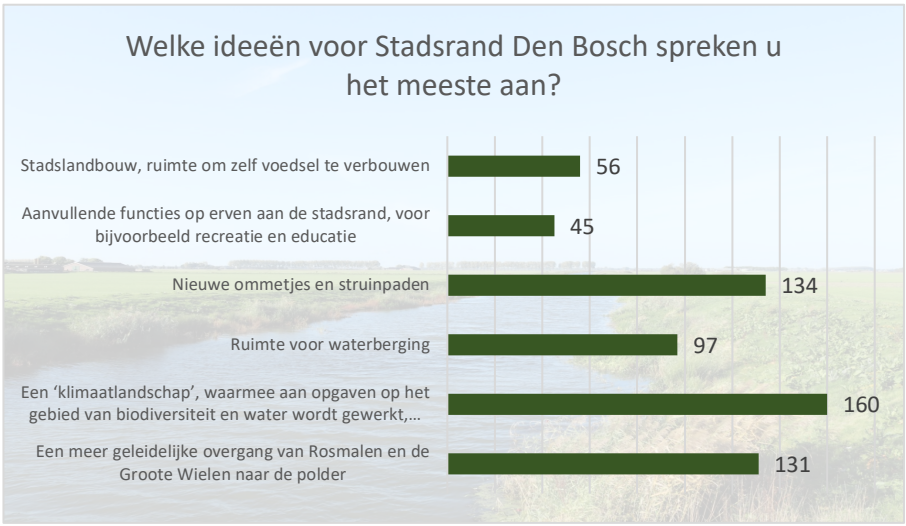
interessant voor recreatie; de randen van de polder zijn daar meer geschikt voor, zo geven omwonenden aan.

Waar sommige mensen aangeven dat er juist meer **aandacht voor natuur en recreatie** mag in het gebied de weide, geven anderen aan dat je in het middengebied juist niet moet focussen hierop. Er ligt al genoeg druk op boeren; het helpt de toekomst van de landbouw niet als er landbouwgronden verdwijnen.

Tot slot wordt extra aandacht gevraagd voor de **eendenkooien**. In het verleden lagen er meer eendenkooien in het gebied. Hierop zouden we de inrichting van de weide in de toekomst kunnen basseren. De eendenkooien verwijzen naar het ruigere overstromingsgebied dat de polder ooit was; het **bufferen van water** wordt daarom ook genoemd als geschikte functie voor dit gebied.

Feedback op deelgebied 2: stadsrand Den Bosch

Het **'klimaatlandschap'** springt eruit als beste idee voor de stadsrand van Den Bosch. Enkele mensen geven daarbij aan dat er voldoende bos aangelegd moet worden in dit klimaatlandschap, om het zicht op de windmolens te beperken. Daarnaast wordt ook een meer **geleidelijke overgang van Rosmalen en de Groote Wielen naar de polder** als waardevolle kwaliteit gezien. De nieuwe **ommetjes en struinpaden** zijn ook een goed idee idee volgens de respondenten. Stadslandbouw of andere aanvullende functies op erven nabij de stadsrand worden minder vaak als aansprekend benoemd.

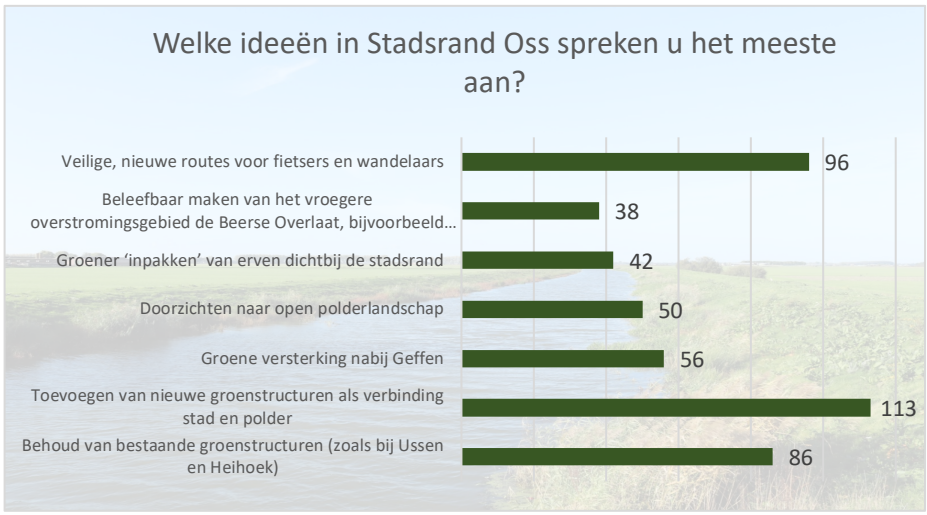

Als aanvullende ideeën worden o.a. **vogelkijkhutten en een voedselbos** als tip meegegeven. Op bepaalde plekken kunnen huidige **wandelroutes** aantrekkelijker gemaakt worden. Verder wordt de vraag opgeworpen of er in de nieuwe overgang van stad naar polder niet ook ruimte zou moeten zijn voor **extra woningbouw, in het groen**. Anderen geven juist aan erven niet verder te willen ontwikkelen, omdat er al zoveel gebouwd is de laatste jaren.

Er wordt gevraagd om nabij de woongebieden te kiezen voor **snelgroeiende bomen**, zodat ze het zicht op de windturbines kunnen wegnemen. Vergeet hierbij, naast Rosmalen en de Groote Wielen, Kruisstraat en Heeseind niet. Ook wordt gepleit **de stadsrand iets groter te zien**, en delen aan de westkant van de huidige afbakening ook mee te nemen. Ook hier zijn nieuwe ommetjes namelijk interessant, bijvoorbeeld als verbinding met het Kanaalpark.

Enkele mensen vragen zich af of het wel nodig is om zoveel recreatief groen toe te voegen, het Kanaalpark is immers dichtbij. Er zou ook ruimte moeten zijn voor **landbouw in de stadsrand**, zo geeft men aan. Hou hierbij rekening met de zware komklei; niet alle gewassen doen het goed hierop. Anderen geven aan dat ze de stadsrand juist vaak gebruiken om van de natuur te genieten, en dus blij zouden zijn met veel mogelijkheden hier.

Feedback op deelgebied 3: stadsrand Oss

De reacties op de stadsrand van Oss laten zien dat drie van de onderdelen het meest worden gewaardeerd: het toevoegen van **nieuwe groenstructuren**, het behoud van **bestaande groenstructuren** en de aanleg van **veilige, nieuwe routes voor fietsers en wandelaars**.

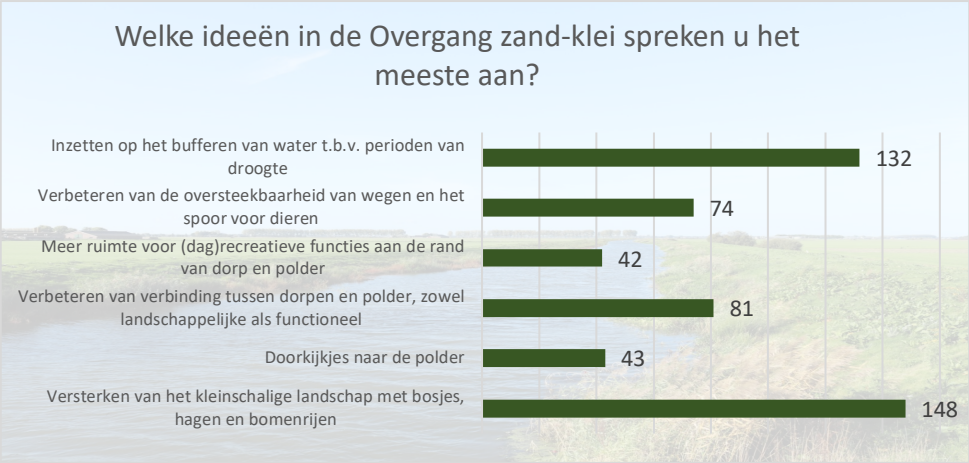

In de aanvullende ideeën wordt door omwonenden de overgang van **het stromende (hogere, oostelijke) deel van de oude Beerse Overlaat naar het vlakkere (lagere) deel** onder de aandacht gebracht. Het hogere deel zou de ideale plek zijn voor het bufferen van water. Versterking van waterberging en -opvang wordt ook door andere mensen benoemd als kans voor dit gebied.

Verder valt op dat mensen de huidige **groene kwaliteiten van de westkant van Oss** benoemen en meegeven als inspiratie, om te behouden en te versterken. Zo benoemen ze dat de westzijde van Oss een groene, aantrekkelijke binnenkomer van de stad is; er wordt als aanbeveling meegegeven dit groene karakter ook te realiseren in nieuwe woonwijken van Amsteleind. Het huidige landschap, bijvoorbeeld tussen de Amstereindstraat en de Oostenakkerstraat, benoemen ze als prachtig voorbeeld van de combinatie van wonen, kleinschalige agrarische activiteiten en natuur. Ook worden de huidige 'groene lobben' regelmatig benoemd. **Koester deze groenstructuren én gebruik het als inspiratie**, zo geven respondenten aan.

Wat betreft de gewenste **nieuwe fiets- en wandelpaden** geven mensen de suggestie om deze niet van asfalt, maar **van natuurvriendelijkere materialen** te maken. Ook de **verkeersopgave** (aan de westkant) in Oss worden onder de aandacht gebracht. Zorg dat je deze meeneemt in het ontwerp, is het advies.

Feedback op deelgebied 4: overgang van zand naar klei

Vooral het **versterken van het kleinschalige landschap met bosjes, hagen en bomenrijen** komt als zeer aansprekend naar voor in de online consultatie. Net zoals het **bufferen van water** in tijden van droogte. Meer ruimte voor (dag)recreatieve functies aan de rand van dorp en polder en doorkijkjes naar de polder lijken minder in de smaak te vallen.

Net zoals in deelgebied de weide, geven mensen hier mee dat **een fijnmazig, kleinschalig natuurnetwerk** voldoende maat en kwaliteit moet hebben om daadwerkelijk bij te dragen aan de biodiversiteit. Kijk hoe zo'n netwerk de overgang van zand naar klei kan verbinden met de grotere natuurlijke gebieden, zoals de eendenkooien, de Hertogswetering, de Hoefgraaf en de Roode Wetering. Ook wordt aanbevolen om de natuurverbinding tussen de Nulandse Heide en Karregat te verbeteren. Voor de komst van de spoorlijn was dit één gebied.

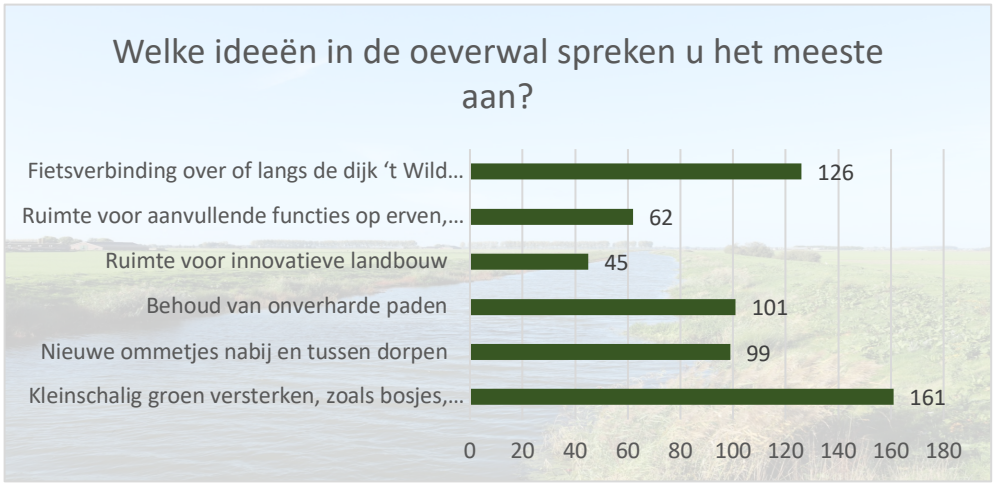
Zorg bij alle nieuwe groene elementen voor **goede afspraken en vergoedingen voor beheer**. Beheer wordt als een zorgpunt gezien; er is vaak weinig budget voor terwijl dit budget wel nodig is om het landschap goed te kunnen onderhouden.

Verder wordt **aandacht gevraagd voor de bewoners van Kruisstraat en Heeseind**. Hier zijn vergelijkbare maatregelen nodig, bijvoorbeeld om het zicht op windturbines te verkleinen. Investeer in het behoud van het historische lint, bijvoorbeeld met struiken tussen de percelen op de Kruisstraatse akkers. Het meer 'in het groen zetten' van agrarische erven worden verder ook als idee genoemd om de kwaliteiten van dit deelgebied te versterken.

Daarnaast noemen enkele mensen dat dit gebied relatief goede landbouwgrond heeft, dus dat het belangrijk is ook **voldoende ruimte voor landbouw te behouden.**

Feedback op deelgebied 5: de oeverwal

Onder de ideeën voor de oeverwal worden met name h**et versterken van het kleinschalig groen en de fietsverbinding over/langs de dijk tussen 't Wild en Lithoijen** gewaardeerd. Daarnaast hebben ook relatief veel mensen aangegeven dat h**et behoud van onverharde paden en het maken van nieuwe ommetjes** hen aanspreekt. Aanvullende functies op erven en innovatieve landbouw zijn het minst vaak als aansprekend benoemd.

Eén van de aanvullende ideeën die we ontvingen, is **het transformeren van de Graftweg tot wandel- en/of fietspad**, van de Valkseweg tot de Jan van Ingenstraat. Op verschillende plekken wordt de suggestie gedaan om **wandelroutes langs het (Maas)water** te maken en om **de fietsverbinding vanaf de Maasdijk bij 't Wild door te trekken tot het veer bij Alem** (liefst aan de Maaskant). Verder wordt aandacht gevraagd voor **gemotoriseerd verkeer**; dit mag wel wat minder in de Maasdorpen. Vooral de Meester van Coothstraat wordt als ergernis genoemd (sluipverkeer).

Verder wordt - naast het zichtbaar maken van het oude fort - het zichtbaar maken van andere **cultuurhistorische elementen** gemist. Dit zouden mensen waarderen.

De inzet op **innovatieve landbouw** roept bij enkele mensen wat zorgen op. Leidt innovatie wel tot verduurzaming, een betere bodemkwaliteit en versterking van de biodiversiteit? Zolang innovatie ook verduurzaming inhoudt, is er ruimte voor in de polder.

Tot slot wordt als aandachtspunt meegegeven er wel een **economisch rendabel landgebruik** mogelijk moet zijn. Het is de vraag of dit voldoende samengaat met kleinschaligheid. Wellicht zijn grotere eenheden natuur (vanuit een gebiedsfonds dat gevuld wordt met opbrengsten van de windturbines) dan beter.

Overige, algemene feedback
In de algemene opmerkingen geeft een deel van de mensen mee dat ze niet blij zijn met de keuze voor **windturbines in het gebied**. Ze vinden dat er gekozen moet worden voor kernenergie, zonne-energie of wind op zee. Anderen geven aan achter de plannen te staan en blij te zijn dat er over een duurzame toekomst wordt nagedacht.

Enkele mensen die tegen de keuze voor windturbines zijn, geven aan dat ze het niet zinvol vinden om na te denken over "hoe" we dit gaan doen. Ze geven hun zorgen, voornamelijk over **geluidsoverlast**, mee. Sommigen geven expliciet aan dat ze geluid bezwaarlijker vinden dan het zicht op de windturbines. Enkele noemen dat ze niet tegen windmolens zijn, maar willen dat de mogelijke overlast zorgvuldig wordt meegewogen.

In de opmerkingen wordt ook gevraagd om **evenwichtige keuzes** te maken, en niet alleen te luisteren naar degene die het hardst roepen. Bij het maken van evenwichtige keuzes horen zowel ruimtelijke, maar ook sociale en economische afwegingen, zodat toekomstige generaties hier ook graag weer komen wonen. Ga dus uit van een lange termijnperspectief bij de afwegingen, zo geven mensen mee.

Bovendien wordt de oproep gedaan opgaven scherp te stellen, ook voor andere onderdelen dan energie. Dat zou **het integrale karakter van de opgave** ten goede komen. Het project is namelijk een kans om ook andere beleidsopgaven, doelen en ambities aan te pakken: landbouw, biodiversiteit, water en bodem. Maak doelen scherper, zodat we weten wat een 'duurzame polder' ook op andere vlakken betekent.

We lezen tot slot ook de oproep terug om in te zetten op (minimaal) **50% lokaal eigendom**. Verschillende mensen geven aan geïnteresseerd te zijn om mee te doen. Sommigen vinden het eerlijk om als direct omwonenden (die niet onderdeel zijn van de initiatiefnemers) gecompenseerd te worden, bijvoorbeeld door (gedeeltelijk) gratis stroom.

Vervolg, wat gaan we met de opgehaalde feedback doen?

In dit rapport staan de resultaten van de online consultatie over het Ontwerpend Onderzoek Duurzame Polder. Wilt u de antwoorden van omwonenden meer in detail doornemen? Dat kan door een mailtje te sturen naar communicatie@duurzamepolder.nl.

De ontwerpers van de Duurzame Polder zijn momenteel aan de slag om de resultaten te verwerken in de voorgestelde varianten en deelgebieden. Hoe we de feedback verwerkt hebben, wordt in een volgend rapport aan u meegedeeld. Dit rapport verwachten we voor het zomerreces van 2023.